

GÜRCÜCEDEN TÜRKÇEYE YAPILAN BİR ÇEVİRİ: MİKHEİL CAVAHIŞVİLİ’NİN “ŞEYTANIN TAŞI”

Gül Mükerrerem ÖZTÜRK¹

ÖZ

Gürcistan’da Sovyet gücü; yazının engelsiz gelişimine ve güçlü yükselişine yol açan çok önemli tarihsel bir olaydır. Sovyet döneminin ilk yıllarında, Gürcü yazınının çelişkilerle dolu bir yoldan geçmesi ve kendisine yabancı yazınsal etkilerin ve anlayışların üstesinden gelmesini gerektirmiştir. Kendilerine yaratıcı çalışma için tüm kolaylıklar sağlanan yeni yazar kuşakları, yazınsal arayışlara girmişlerdir. Gürcü Sovyet yazını, yeni Sovyet insanındaki ruhsal ve ahlaki nitelikleri düzeltmesi yönünde önemli bir güç oluşturmuştur. 20. yüzyılın Gürcü yazarı, sosyal ve siyasi aydını olan 1921-1924 yıllarında milli mücadele hareketinin önderliğini yapan Mikheil Cavahişvili’nin 1980 yılında İbrahim Yavuz Goradze tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu çalışmada Gürcüceden Türkçeye yapılan hikâye çevirisinde her iki metinden alınan örneklerde farklı çeviri eşdeğerliklerinden ve stratejilerinden istifade edilmiştir. Çeviride göze çarpan noktalardan biri de eserdeki Rusça ifadelerin Türkçe aktarımında bir takım sorunlar meydana getirmesidir. Yapılan çözümlemeli ve karşılaştırmalı çalışma sayesinde özgün metinde yer alan ifadelerin hedef metne aktarımında nasıl bir yol izlendiği ve çevirideki anlamsal kaymaları, üslup incelikleri, iki dildeki gramer farklılıklarının çeviriye yansımaları da incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gürcü edebiyatı, Mikheil Cavahişvili, çeviri, Sovyet dönemi.

¹Arş. Gör. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı Bölümü, gul.ozturk(at)erdogan.edu.tr

A TRANSLATION INTO TURKISH IN THE PERIOD OF SOVIET GEORGIAN LITERATURE: MİKHEİL CAVAHIŞVİLİ’S WORK TITLED “ŞEYTANIN TAŞI”

ABSTRACT

In the early years of the Soviet era, Georgian literature had to struggle with contradictions and overcome foreign literary influences and understandings. The new generation of writers, who were provided with all facilities for creative work, started to be in pursuit of literary novelties. Georgian Soviet literature created an important force for new Soviet people to improve their spiritual and moral qualities. The story written by Mikheil Cavaxishvili, a Georgian writer and social and political intellectual of the 20th century and the leader of the national struggle movement in the period of 1921-1924, was translated by Ibrahim Yavuz Goradze with the name of “Şeytanın Taşı” in 1980. In the present study, different translation equivalents and strategies were used in the examples extracted from both texts in the story translation from Georgian to Turkish. A number of problems in terms of linguistics in the target language were discussed by using Miheil Cavahişvili’s story titled “Şeytanın Taşı”. One of the most striking points in the translation is that Russian expressions in the work have caused a set of problems while being translated into Turkish. The way of translating expressions in the original text into the target language, semantic shifts in the translation, honorific wording, reflections of grammar differences in the two languages on the translation, and translation analyses were also examined through this analytical and comparative study

Keywords: Georgian literature, Mikheil Cavahişvili, translation, Soviet era.

Öztürk, Gül Mükerrrem. “Gürcüceden Türkçeye Yapılan Bir Çeviri: Mikheil Cavahişvili’nin “Şeytanın Taşı”. *ulakbilge* 5. 19 (2018): 2287-2305

Öztürk G.M. “Gürcüceden Türkçeye Yapılan Bir Çeviri: Mikheil Cavahişvili’nin “Şeytanın Taşı” *ulakbilge*, 5 (19), s.2287-2305.

Giriş

20. yüzyıldan itibaren çeviri, bilginin aktarılmasında, dolayısıyla iletişimin sağlanmasında oldukça önemli bir hale gelmiştir. Günümüzde edebi çeviriler sanatsal yönden yorumlanması bakımından kültür transferi olarak kabul edilmektedirler. Bu nedenle çeviriler, kültürel anlamda arabulucu olarak kültürlerin ve medeniyetlerin arasındaki diyaloga katılmak için görevlendirilmektedir (Bibina, 2013:55-88). Vardar'a göre çeviriyi iletişim yönüyle "diller ve kültürlerarası bir aktarım, bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan insanları birbirine yaklaştıran, her türlü kültürel değeri içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanması için sunan, uygarlıklar arası bir iletişim aracıdır (Vardar, 1981:172-173). Ülkemizde çeviri alanı ile ilgili son derece kayda değer çalışmaları bulunan Akşit Göktürk ise, "Çeviri: Dillerin Dili" adlı yapıtında dil-kültür ilişkisi içinde çeviriyi şu şekilde tanımlamaktadır. Çeviri yalnızca anlamın yabancı bir dilden tanıdık bir dile aktarımı değildir. Somut insan yaşamı ile iç içedir. Başka dillerin tanımladığı başka dünyaların tanıtılmasıdır" (Göktürk, 1994:14).

Yazın çevirisinde çevirmene düşen önemli bir görev de hem özgün yapıtı farklı bir dile aktarmak, hem de o farklı dilde bir yazınsal metin olarak benimsetmektir (Göktürk, 2002:47). Çünkü kaynak dil ve kültürde yazınsal bir metin olan yapıtı erek dil ve kültürde okurla tanıştıracak aracı ses, çevirmendir.

Göktürk her yazın çevirisinin izleyeceği evreleri şöyle açıklamaktadır:

1. "Metinde sunulan dünyanın çevirmen-okur kafasında somutlanarak bir tasarıma dönüştürülmesidir.
2. Alışılmış olmayan anlamda kullanımların, çeviri dilinde eşdeğer öğelere yüklenebilmesi.
3. Metin dışı (İng. context) ile metin içi bağlamın (İng. context) içerdiği bilgilerin toplanarak, bu bilgilerin, yorumlanması sorun olan noktalara yönetilmesi.
4. Bütün bu süreçlerde kafada oluşan tasarımın, çeviri dilinde karşılığının araştırılması.

5. Özgün metnin hem oluşmaktaki çeviri, hem de çevirmenin kafasındaki çoğul düzeyli tasarım ile yan yana getirilerek örtüştürülmesi” (Göktürk, 2002:53).

Akşit Göktürk yine W. Koller’den yaptığı aktarımla çeviri eleştirisinin peşine düşmesi gereken soruları şu şekilde belirtmektedir:

1. “Metnin dilsel işlevi nedir?
2. Metnin içeriksel özellikleri nelerdir.
3. Metnin dilsel biçimsel özellikleri nelerdir?
4. Metnin biçimsel estetik özellikleri nelerdir?
5. Metindeki dil kullanımının alıcıya yönelik özellikleri nelerdir?” (W. Koller 1979’dan Akt. Göktürk, 2002:88-90)

Bu çalışmamızda ele aldığımız çeviri şudur:

Hedef Metin:

*Şeytanın Taşı, Türkçesi: İbrahim Yavuz Goradze, TOTAL Müşavirlik, İstanbul 1988, s.112.

Kaynak Metin:

* თხზულებანი „ემშაკის ქვა“, მიხეილ ჯავახიშვილი, საბჭო საქართველო, თბილისი 1970, გვ. 675.

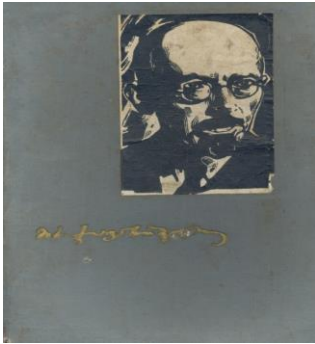
Araştırmanın Yöntemi

Süreç öncesi düzgüler incelenerek kaynak metin ve hedef metin karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Kaynak metin ve hedef metin dilsel ve biçimsel yönden çözümlenerek ele alınmıştır. Buradan çıkan verilerle birtakım tespitler ortaya çıkmıştır.

Çeviride Süreç Öncesi Normlar

Bu aşamada öncelikle Total müşavirlik yayınevi tarafından basılan İbrahim Yavuz Goradze'nin çeviri kitabının kapak sayfasına baktığımızda yazarın, eserin ve çevirmenin ismi Türkçe olarak yer almaktadır. İç kısmında ise yine yazarın, eserin ve çevirmenin isminin, basım tarihinin, içindekiler kısmının, basım yeri hakkında bilgilerin olduğunun, kısa bir önsözün ve yazar hakkında da bilginin yer aldığını görmekteyiz. Çeviri kitabının arka kapağında Miheil Cavahişvili'nin biyografisi yer almaktadır. Şunu da belirtmek gerekirse; içindekiler kısmında 5 tane eser yer almaktadır. “Şeytanın Taşı” adlı eseri de bu beş eser arasında yer almaktadır. Fakat çevirmen bu eseri kitabın başlığı olarak seçmiştir. Kaynak metin ise Mikheil Cavahişvili'nin 1970'de Tiflis'te basılan “Bütün Eserleri” başlıklı eseridir. Kaynak eserin kapağına baktığımızda ise yazarın resmi ve ismi yer almaktadır. İç kısmında ise yazarın, eserin ismi, nerde basıldığı ve editörlerin isimleri ve içerik kısmı yer almaktadır. Elde edilen verilere göre Total Müşavirlik yayınevinden çıkan İbrahim Yavuz Goradze'nin çevirisinin kaynak metin odaklı bir çeviri olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynak Metin Kapak Resmi

Hedef Metin Kapak Resmi

Çeviri Süreci Normları

Kaynak metin 675 sayfadır ve 5 hikayeden oluşmaktadır. Hedef metin ise 103 sayfadır ve 8 hikayeden oluşmaktadır.

Tablo 1. İncelenen Kitabın Sayfa ve Hikaye Sayıları

	Kaynak Metin	Hedef Metin
Sayfa Sayısı	675	103
Hikaye Sayısı	5	8

Eserin Çeviri Çözümlemesi

Çağdaş Gürcü Edebiyatının en derin ve etkileyici yapıtlarından biri kabul edilen 1970 yılında Tiflis’te basılan eser, Gürcü yazar Mikheil Cavakhishvili tarafından “ეშმაკის ქვა“(Eşmakis Kva) olarak kaleme alınmıştır. 1988 yılında İbrahim Yavuz Goradze tarafından Şeytanın Taşı adıyla Gürcüceden Türkçeye çevrilen yapıtta ise çıkartma, değiştirme, ekleme stratejileri kullanılarak çevrildiğini görmekteyiz.

“Şeytanın Taşı” dramatik bir hikayedir. İnsanın dinamikliliği ve dramsallığı göze çarpmaktadır. Kısa bir öykü olmasına rağmen hikaye o kadar detaylı bir şekilde aktarılmış ki okuyucuyu hikayede kendisini hissettirmektedir. Eser, toplumda sürekli gereksiz yere tartışılan mevzudan dolayı toplum psikolojisinde hala yer edindiğini anlatan toprak sahibi yaşlı adamın hikayesiyle başlar.

ÖRNEK 1

KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHIŞVİLİ)

ეშმაკის ქვა “ჩვენი საუბარი ათას რამეს გადასწვდა: ქალთა თანასწორობას, 1905 წლის რევოლუციის გრიგალებს, მის მომდევნო რეაქციას, გმირობას და სილაჩრეს, დარსა და მოსავალს, აზიას და ევროპას და ბოლოს ბრბოს ფსიქოლოგიაზე შეჩერდა.

ერთმა მოხუცმა გვიამბო:...”(ეშმაკის ქვა, გვ.82)

HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE)

“Yaptığımız söyleşide birçok konulara değindik: Kadın haklarından, 1905 Devrimi’nden söz ederek bazılarının

Şeytanın kahramanlığını, bazılarının başarısızlığını ele aldık. Bu arada Taşı Asya ve Avrupa’da olanlara da değindik.

Aramızda bulunan yaşlılardan biri, başından geçmiş bir olayı şöyle dile getirdi:...”(Şeytanın Taşı, s.8)

Yukarda verdiğimiz örneği çeviribilim açısından ele aldığımızda kaynak metinde olmayan bazı ifadelerin hedef dile aktarıldığını görmekteyiz. Böyle bir yaklaşım hedef dil odaklı çeviri anlayışı olarak nitelendirilmektedir. Çevirmenin bu tür ilavelerin yapmasının amacı hedef dil okurunu göz önünde bulundurarak metnin içeriğinin kolaylıkla anlaşılmasını sağlamaktır. Çevirmen, kaynak metinde yer alan “ბოლოს ბრბოს ფსიქოლოგიაზე შეჩერდა”(bolos brbos psikologiazze şeçherda) ifadesini hedef dile “Bu arada Asya ve Avrupa’da olanlara da değindik.” şeklinde dile getirmekte ve işte burda da böyle bir aktarımla hem içeriğin hem de biçimin bozulduğu görülmektedir. Kaynak dilde verilen anlam “sonunda da kalabalığın/halkın psikolojisine de değinildi” şeklinde hedef dile aktarılabilirdi.

ÖRNEK 2

ეშმაკის ქვა	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHIŞVİLİ)
	“ეს ამბავი ტბილისის მახლობლად მოხდა. მე იქაური მემამულე გახლავართ. ჩემმა ქალიშვილმა სოფიომ ის იყო სასწავლებელი თვე არ გასულა, რომ ახალგაზრდა ქალი სოფლის თვალად გადაიქცა.”(ეშმაკის ქვა, გვ. 82)
Şeytanın Taşı	HEDEF METİNÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE
	Anlatacağım olay Tiflis yakınlarında geçti. Ben o yörenin toprak sahiplerinden biriyim. Kızım Sofia öğrenimini yeni bitirmişti ve yaz tatilini yanımızda geçiriyordu. Henüz aradan bir ay bile geçmemişti ki, Sofia köyde sevilip sayılan biri

	oluvermişti birden (Şeytanın Taşı, s.8).
--	--

Verdiğimiz bu örnekte de kaynak metinde geçmeyen cümlelerin hedef metinde yer aldığını görmekteyiz. Örneğin kaynak metinde ikinci cümleden sonra “Kızım Sofia öğrenimini yeni bitirmişti ve yaz tatilini yanımızda geçiriyordu” gibi ifade yer almamaktadır. Am çevirmen bunu hedef dile aktarmış bunu da hedef dil okuruna ayrıntılı bir şekilde ifade etme amacı güdüldüğünün bir göstergesi olduğu düşünülmektedir.

ÖRNEK 3

ეშმაკის ქვა	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHİŞVİLİ)
	“დათას დედა არ გვზორდებოდა. სოფიო წამდაუწუმ ამშვიდებდა მას: -შენ ნუ გეშინიან... არხეინად იყავი... ნუ შეგეშინდება.” (ეშმაკის ქვა, გვ.88)
Şeytanın Taşı	HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE)
	“Dato’nun annesi ise yanımızdan ayrılmıyordu. Sofia durmadan teselli ediyordu onu: -Sen hiç korkma...”(Şeytanın Taşı, s.14)

Yukarıda sunduğumuz bu örnekte de çevirmen kaynak metinde yer alıp hedef metinde göremediğimiz ifadeler yer almaktadır. Örneğin; kaynak metindeki “შენ ნუ გეშინიან... არხეინად იყავი... ნუ შეგეშინდება”(Şen nu geşinian...

arkh'ainad ik'avi...nu şegeşindeba) ifadesinde sadece “შენ ნუ გეშინიან...”(şen nu geşinian) ifadesinin çevrildiğini mütekip ifadelerin çevrilmediğini görmekteyiz. Çevirmen burada bir an önce kaynak metnin içeriğini okuyucuya aktarma eylemindedir. Ama bu da biçimin bozulmasına neden olmaktadır.

ÖRNEK 4

ეშმაკის ქვა	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHIŞVİLİ)
	“საოცარი არსება იყო: გულჩვილი, მგრძნობიარე და აღფრთოვანებული. თუ ვინმეს სურდა ენახა ამ ქვეყნად ჩამოსული ტანსხმული სიკეთე და სათნოება, ჩემს სახლში უნდა მოსულიყო. ჩემი ოჯახი დილიდან საღამომდე სტუმრებით იყო სავსე. ყველა იმასთან მოდიოდა: მამაკაცი, დედაკაცი, გლეხი, ქვრივი, ობოლი, ავადმყოფი და გაჭირვებული.”(ეშმაკის ქვა, გვ.82)
Şeytanın Taşı	HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE)
	“Şaşılacak bir insandı kızım, yufka yürekli, duygulu ve heyecanlıydı. Evimiz, Sofia'yı görmek isteğiyle yanıp tutuşan insanlarla dolup taşıyordu. Hiçbir gün konduğumuz eksik olmuyordu. Ziyaretçilerin çoğunluğunu kadınlar oluşturuyordu, dul kadınların, yetimlerin yanında, özellikle başı darda olan erkekler de eksik olmuyordu.”(Şeytanın Taşı, s.8)

Yukarıda sunduğumuz örnekte dikkatimizi çeken, kaynak dilde yer almayan kimi ifadeler eklenmiş ve olay ayrıntılı bir biçimde yorumlanmıştır. Çevirmenin bunu bilinçli olarak yaptığı ve hedef dil okurunu göz önünde bulundurduğu anlaşılmaktadır. Çevirmen kaynak metnin son cümlesini hedef dile farklı bir şekilde aktarma eyleminde bulunmuştur. Şöyle ki, hedef dilin son cümlesinde yer alan “Ziyaretçilerin çoğunluğunu kadınlar oluşturuyordu, dul kadınların, yetimlerin yanında, özellikle başı darda olan erkekler de eksik olmuyordu” ifadesi kaynak metin ile örtüşmemektedir. Anlam çok daha farklıdır. Kaynak metnin son cümlesini çevirdiğimizde “Kadın, erkek, köylü, dul, öksüz, hasta ve darda olan herkes onun yanına geliyordu” şeklinde ifade edilmektedir. Fakat hedef dilde buna benzer bir ifadenin yer almadığını görmekteyiz.

ÖRNEK 5

	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHIŞVİLİ)
ემშაკის ქვა	ერთხელ ვიღაცამ ანგელოზი დაარქვა. მას აქეთ მთელი სოფელი ამ სახელით იხსენიებდა. ხშირად იტყოდნენ ხოლმე: ჩვენს ანგელოზთან წავალ, ისევ ის თუ მიშველის, თორემ სხვა არავინ. ან კიდევ: - ჩვენი ანგელოზი ცოცხალი იყოს, თორემ მეტი არა გვიშავს- რა. (ემშაკის ქვა, გვ.83)
	HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE)
Şeytanın Taşı	Herkese böylesine yardımcı, iyi huylu, her zaman iyimser ve güleç yüzlü olduğundan kızım Sofia’ya Melek adını takmışlardır.

	Sofia'dan hep adla söz ediyorlardı: -Bu işi yapsa yapsa Melek yapar!.. -Meleğimizi sağolsun.O varken başımıza hiçbir şey gelmez. (Şeytanın Taşı, s.9)
--	---

Bu örnekte çevirmen kaynak metinde yer alan ifadelerin çoğunun hedef dilde göremiyoruz. Kaynak metnin ilk cümlesinden itibaren çevirmenin hedef dile aktarırken yine hedef dilin okurunu düşünerek özellikle içeriği aktarma çabası içinde olduğunu görmekteyiz. Bunu yaparken kaynak metnin ilk cümlesindeki “Herkese böylesine yardımcı, iyi huylu, her zaman iyimser ve güleç yüzlü olduğundan kızım Sofia’ya Melek adını takmışlardır” ifadesi hedef dile abartılarak ve eklemeler yapılarak aktarılmıştır. Çevirmen burada “melek” ifadesinden yola çıkarak kaynak metinde olamayan bu kelimeyi hedef dil okuyucusuna ekleme ve abartı yaparak aktarma yöntemine girmiştir. Çeviride bu yaklaşım hedef dildeki okurun iyice adapte olmasını ve etkilenmesini sağlamak amacıyla tercih edilmektedir. Şayet kaynak metinde bunun dengi varsa böyle bir aktarımının biçimsel yönden eş değer bir yaklaşım olduğunu da söyleyebiliriz.

ÖRNEK 6

	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHIŞVİLİ)
ეშმაკის ქვა	ერთმა მოხუცმა ხელში ქვა მომაჩეჩა და მომადახა: დაიჭი , ბატონო, ეხლა შენც ჩვენი ხარ. იმ დროს მართლა მეც იმათი ვიყავი, ქვა ხელში შემრჩა. ვიღაცამ დაიძახა:

	-გაუშვით!- და ხალხმაც ერთხმად გაიმეორა: -გაუშვით! ხელი გაუშვით! დათას ხელი გაუშვეს და შუა წრეში დასტოვეს.(ეშმაკის ქვა, გვ. 94)
Şeytanın Taşı	HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE)
	Yaşlıca birisi elime bir taş tutuşturdu: -Al bu taşı efendim, sen de bizimle birliksin şimdi, dedi. O an gerçekten onlarla birliktim. Taş elimdeydi. Birisi bağırdı: -Bırakın! Ellerini çözün! Dato'nun ellerini çözüp, eli silahlı kalabalığın ortasına bıraktılar (Şeytanın Taşı, s.21)

Yukarıda görmüş olduğumuz diyalog örneğinde ilk cümleden itibaren konu anlaşılır şekilde hedef dile aktarılmıştır. Diyalogdaki olay örgüsü doğru açıklanarak çevirmen tarafından güzel bir şekilde dile getirerek hem içerik hem de biçim açısından eşdeğerliliği sağlamıştır.

ÖRNEK 7

	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHİŞVİLİ)
	გლეხები ხშირად შემომჩიოდნენ ხოლმე: - აგვიკლეს ამ ჰარამზადებმა, შენი ჭირიმე, აგვიკლეს.

ეშმაკის ქვა	არაფერი აღარ შეგვარჩინეს: არც ქათამი, არც ცხენი და არც ხარი. სულ აგვანიავეს. ღმერთმანი, აღარ ვიცით რა ვქნათ. - ვიცით, ვინც არიან,-დაბალი ხმით დაუმატებდა მეორე,-ბარემ ვიცით, მაგრამ რა ვქნათ, რომ ვერსად მოვასწარიტ და ხელი ვერ ვტაცეთ. - რაღა დასამალავია, შენი ჭირიმე, ქვეყანამ იცის, მაგრამ ხმას არავინ არ იღებს, რადგან „მგლის ლეკვი“ თავზე ხელაღებული ბიჭია და თავის დაჭერას არავის არ შეარჩენს. (ეშმაკის ქვა, გვ.84)
Şeytanın Taşı	HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE)
	Köylüler bu durumla nasıl başa çıkacaklarını konuşup duruyorlardı: - Bu haramzadelerden nasıl kurtulmalı? Böyle giderse sonumuz kötü, alimallah! -Hırsızlığı kimleri yaptığını biliyoruz, diyordu yavaş sesle köyünün biri, ama ne yapalım ki bir türlü elimize geçiremiyoruz... - İşin saklanacak yanı yok kurban, hırsızların kim olduğunu

	herkes biliyor, ama kimse ses çıkaramıyor, korkuyorlar. Bu işleri “Kurt Eniği”nin yaptığı biliniyor, ama onu yakalamaya kimse cesaret edemiyor; sonra bu hainin, yapıları kimsenin yanına bırakmayacağını biliyorlar... (Şeytanın Taşı, s.10-11)
--	--

Bu örneğimizde kaynak dil dizgesinin ilk cümlesinden itibaren incelediğimizde bazı ifadelerin çevrilmediğini görmekteyiz. Örneğin, “არაფერი აღარ შეგვარჩინეს: არც ქათამი, არც ცხენი და არც ხარი. სულ აგვანიავეს. ღმერთმანი, აღარ ვიცით რა ვქნათ”(araperi ağar şegvarchines: arts katami, arts tsxeni da kh’ari. Sul agvniaves. Gmertmani, ağar vitsit ra vqnat) cümlesi hedef dil metninde yer almamıştır. Çevirmen yine kısa yoldan hedef dil okuruna aktarmak için böyle bir eylemi yaptığı görüşü ortaya çıkmaktadır. Böyle bir yaklaşım biçimsel ve içerik anlamından çeviriyi bozmaktadır. M. Rıfat tarafından derlenen “Çeviri Seçkisi” adlı kitapta, Nida’nın “Çeviri Süreçleri” konulu makalesinde anlamsal çözümleme aşamasında «söylem bağlamının» önemi vurgulanmaktadır.

“İster bir paragraf, ister bir bölüm, ister bir kesim, isterse bir kitap olsun belli bir birimin anlamı, uzunluğuna bakılmaksızın kendisiyle ilgili söylemin daha geniş toplam bağlamı açısından çözümlemelidir. Başka deyişle, çözümlemek üzere ele alınan birim, kendi başına ayrı bir öge olarak düşünülemez; bu birimin, toplam söylemin bütünlüyici bir parçası olarak görülmesi gerekir” (Rıfat, 2008 : 69)

ÖRNEK 8

	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHIŞVİLİ)
--	------------------------------------

ეშმაკის ქვა	ორი კვირის შემდეგ ხელმეორედ დაიჭირეს. სასამართლომ ხელმეორედ გაამართლა. სოფელმა სთქვა: ისევ ჩვენ თუ მოვიშორებთ თავიდან, თორემ მთავრობას მაგათი მხარე უჭირავსო. მოილაპარაკეს და მზევრავი მიუჩინეს. (ეშმაკის ქვა, გვ.86)
Şeytanın Taşı	HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE) İki hafta sonra bunları tekrar tutukladılar. Mahkeme yine serbest bıraktı. O zaman köylüler, “Bu işi artık bizim çözümlmemiz gerekir! Hükümetle, mahkemeyle bu işin önüne geçileceği yok! Hükümetin bu iki hırsız tuttuğu ve bizleri soyduğu açıkça görülüyor”, dediler (Şeytanın Taşı, s.12)

Hikâyenin genel akışından hareketle yukarda verdiğimiz tümceyi çevirmen hem içeriği hem de biçimi dikkate alarak bir çeviri hareketinde bulunmuştur.

ÖRNEK 9

ეშმაკის ქვა	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHİŞVİLİ) “სოფიომ მკლავში ხელი მტაცა და გვერდზე ამეკრა. მთელი ტანით ცახცახებდა, პირსახე გაფითრებული ჰქონდა, ქვედა ტუჩი უთამაშებდა, აჩქარებით ჰსუნთქავდა და ხანგამოშვებით პირში მომდგარ ნერწყვს ჰყლაპავდა. დათას დედა ისევ წუწუნებდა და
--------------------	--

	ჩურჩულით ამუდარებდა სოფიოს: - შენი ჭირიმე, ქალბატონო...შენი ჭირიმე. შენ გენაცვალე, გენაცვალე-ე..."(ეშმაკის ქვა, გვ.90)
Şeytanın Taşı	HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE)
	"Yanımda dikilen kızım Sofia koluma yapıştı. Onunda vücudu titriyordu, yüzünde renk kalmamıştı. Alt dudağı seyiriyordu. Hızlı hızlı soluyor, durmadan yutkunuyordu. Dato'nun annesi ağlayıp, sızlamaya devam ediyordu. Ara sıra Sofia'nın yanına yaklaşp yalvarıyordu: -Sana kurban olayım hanımefendi... Oğlumu kurtar. Öldürmesinler!"(Şeytanın Taşı, s.12)

Çeviri sürecinde kaynak metindeki tümceler hedef dildeki karşılıklarıyla birlikte değerlendirilmelidir. "Çeviri karşılaştırmasında kaynak metnin, çevirileriyle birlikte ele alınması ve betimlenmesi temeldir. Böyle bir çalışma metnin türü, işlevi, biçimi ve okur kitlesinin niteliği, gerek kaynak metin gerek erek metin açısından ele alınarak yapılır (Gündüzalp, 2008:49). Bundan dolayı yukarıdaki metni ele aldığımızda metnin sonundaki konuşma ifadesinde bir takım eksiltmelere gidildiğini görüyoruz. Kaynak metinde verilen "შენი ჭირიმე, ქალბატონო...შენი ჭირიმე. შენ გენაცვალე, გენაცვალე-ე..."(Şeni çirime, kalbatono...şeni çirime. Şen genatsvale, genatsvale-e...) tümcenin sadece çevirmen tarafından sadece "შენი ჭირიმე, ქალბატონო...შენი ჭირიმე" çevrildiğini yani hedef dilde ise "Sana kurban olayım hanımefendi..." kısmının çevrildiğini görüyoruz. Diğer tümceleri ise çevirme gereği görmemiştir. Çevirmenin bunu metnin akışından yola çıkarak anlamı hedef dile kısa yoldan aktarma çabasında olduğu düşünülebilir.

ÖRNEK 10

ეშმაკის ქვა	KAYNAK METİN (MİKHEİL CAVAHİŞVİLİ)
	“-დამაცადეთ, თქვე ჰარამზადებო, დამაცადეთ! განა ვერ გაიცანით! დამაცა, შე მგლის ლეკვო, შენა! ორივენი შეჩერდნენ და წაიჩურჩულეს, მერე გამობრუნდნენ, უბედური დედაკაცი ხანჯლებით აჰკუწეს და გაიქცნენ. ხალხმა ალლო აილო და ორივე მკვლელს კარზე მიადგა. დათა მარში დამალულიყო, სოლო ქვევრიდან ამოიყვანეს. სოლო მაშინვე გამოტყდა. დათა კი ცივ უარზე იდგა და ჩვეულებრივ თვალებს აბრიალებდა” (ეშმაკის ქვა, გვ.86)
Şeytanın Taşı	HEDEF METİN (ÇEV: İBRAHİM YAVUZ GORADZE)
	“-Ben size gösteririm! Haramzadeler sizi! Kim olduğunuzu tanımadığımı sanıyorsunuz! “Kurt Eniği” seni, görürsün sen! İkisi de kapının önünde durup, birbirlerine bakmışlar ve ani bir karara varıp, geri dönerek ellerindeki kamalarla kadıncağızı lime lime doğramaya başlamışlar. Kadını öldürdükten sonra savuşmuşlar. Köylü de bunların nereye saklandıklarını öğrenip, orayı basarak ikisini de yakalamış. Solo’yu saklandığı kocaman küpün içinden çıkarmışlar. Solo hemen oracıkta yaptıklarını ve işledikleri cinayeti itiraf etmiş. Dato ise inkar ediyor, ve gözlerini haince dikerek direniyormuş” (Şeytanın Taşı, s.12-13)

Vermiş olduğumuz örnekte de görüldüğü üzere çevirmen kaynak dile hâkimiyetini açıkça göstermiştir. Ayrıca hedef metinde kullanılan biçimsel yapı da kaynak metinle denk düşmektedir. Fakat tümcenin son kısmında biraz eklemeler yapıldığı görülmüş bu da olayın akışını tam olarak hedef dil okuyucuna aktarma peşinde olduğundan bu tür eyleme başvurmuş olabilir. Örneğin bahsettiğimiz çevirmenin hedef dildeki “Dato ise inkar ediyor, ve gözlerini haince dikerek direniyormuş” ifadesi kaynak metinde “დათა კი ცივ უარზე იდგა და ჩვეულებრივ თვალებს აბრიალებდა”(Data ki tsiv uarze idga da çveulebriv tvalets abrialebda.) şeklinde ifade edilmiştir. Buradan hareketle çevirmen olayın akışından yola çıkarak biraz abartarak hedef dile aktarmıştır.

Sonuç

Gürcü yazar Miheil Cavahişvili’nin „ეშმაკის კვა“(Eşmakis Kva) adlı hikayesiyle ilgili yaptığımız bu çalışmada çeviri süreç öncesi normları, çeviri süreci normaları kaynak dil ve hedef dil odaklı çeviri kuramları çerçevesinde karşılaştırmalı olarak ele almaya çalıştık. Bunun akabinde hikayenin belirli kısımlarından örnekler alarak hem biçimsel hem de içerik açısından karşılaştırdık. Karşılaştırma sonucunda elde ettiğimiz verilere göre de çeviride eşdeğerliliğin sağlanıp sağlanamadığına ve buradan hareketle kaynak metinle örtüşmeyen çevirilere alternatifler sunarak değerlendirmeye çalıştık. Bazı eksiltelerin ve eklemelerin olduğunu da söyleyebiliriz. Çevirmen tarafından çeviride eksiltmeler ve eklemeler yaparak hedef dil okuyucusuna kolay bir şekilde aktarma amacı güdüldüğü gözlemlenmiştir. Fakat böyle yaparak hedef dilin yapısının da bozulduğu yadsınamaz bir durumdur. Verilen örneklerden yola çıkarak, kaynak metin ve hedef dil arasındaki eşdeğerlik, çevirmenin her iki dile ve kültüre hakim olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çeviri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Cavahişvili, M. (1988). *Şeytanın Taşı*. İstanbul: Total Müşavirlik.
- Göktürk, Akışit: “Çeviri: Dillerin Dili”, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.
- Göktürk, A. (2002). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rıfat, M. (2008). *Çeviri Seçkisi I- Çeviriyi Düşünenler*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Şahbaz, Esra: Sabahattin Ali’nin Kürk Mantolu Madonna (La Madone Au Manteau Du Fourrure) Adlı Yapıtının Fransızca Çevirisi Üzerine, Ankara: Turkish Studies, 2013.
- Tanrıku, L. (2010). *Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Huzur” romanının Almanca çevirisi (Seelenfrieden) örneğinde edebi çeviri eleştirisi*. Yayınlanmış Doktor Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Vardar, B. (1981). *Çeviri konuşmaları, Yazka Çeviri*. Sayı 2.

Yalçın, P. (2003). *Jean- Louis Mattei'den örneklerle çeviride kültürel unsurlar sorunu*. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi.

Yalçın, P. (2014). “*Değirmenimden Mektuplar*” adlı eserin Türkçe çevirileri üzerine bir inceleme. International Journal of Language Academy.

ჯავახიშვილი, მ. (1970). *თხზულებანი*. გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი.